

47. Семенюк А. Олександр Цинкаловський / А. Семенюк // Семенюк А. Ковель: минуле і сучасне. – Луцьк : [б. в.], 2000. – С. 252.
48. Сенчишак Р. Дослідження Олександра Цинкаловського в галузі гідрології (за матеріалами праці «Річка Прип'ять та її допливи») / Р. Сенчишак // Минуле і сучасне Волині та Полісся: Ковель і Ковельщина в історії України та Волині : матеріали 50 Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 22-й річниці Незалежності України і 495-річчю надання Ковелю магдебурзького права / упоряд. А. Силук. – Ковель : [б. в.], 2013. – Вип. 50. – С. 129–132.
49. Сус І. Олександр Миколайович Цинкаловський – історик-археолог та етнограф Волині / І. Сус // Минуле і сучасне Волині та Полісся: Ковель і ковельчани в історії України та Волині : матеріали XII Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф. : зб. наук. пр. – Луцьк : [б. в.], 2003. – Ч. 2. – С. 64–65.
50. Терський С. Цинкаловський Олександр Миколайович / С. Терський // Терський С. Історія археологічних досліджень та історичного краєзнавства Волині : монографія / С. Терський. – Львів : Львів. політехніка, 2010. – С. 202–203.
51. Цибульська О. Олександр Миколайович Цинкаловський / О. Цибульська // Минуле і сучасне Волині та Полісся: Олександр Цинкаловський і край : матеріали XXVII Міжнар. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 1020-й річниці від першої писемної згадки про Володимир та 110-річчю від дня народження О. Цинкаловського (м. Володимир-Волинський, 22 лют. 2008 р.). – Луцьк : [б. в.], 2008. – С. 32–36.
52. Шевчук М. Олександр Цинкаловський – історик, археолог, етнограф, дослідник Волині та України / М. Шевчук // Минуле і сучасне Волині та Полісся: Олександр Цинкаловський і край : матеріали XXVII Міжнар. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 1020-й річниці від першої писемної згадки про Володимир та 110-річчю від дня народження О. Цинкаловського (м. Володимир-Волинський, 22 лют. 2008 р.). – Луцьк : [б. в.], 2008. – С. 30–32.
53. Шестакова Н. Олександр Цинкаловський та Архів історії унії / Н. Шестакова // Волинська ікона: питання історії вивчення, дослідження та реставрації : матеріали V Наук. конф. – Луцьк : [б. в.], 1998. – С. 33–35.
54. Шиприкевич В. Олександр Цинкаловський / В. Шиприкевич // «Роде наш красний...»: Волинь у долях краян та людських документах. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 1999. – Т. 3. – С. 649–651.
55. Шиприкевич В. Олександр Цинкаловський / В. Шиприкевич // Стара Волинь і Волинське Полісся (Краєзнавчий словник – від найдавніших часів до 1914 року). – Вінніпег : [б. в.], 1984. – Т. 1. – С. 598–600.
56. Gaczoł A. Pamiątki związane z życiem i działalnością Aleksandra Cynkałowskiego w Krakowie / A. Gaczoł // Минуле і сучасне Волині та Полісся: Олександр Цинкаловський і край : матеріали XXVII Міжнар. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 1020-й річниці від першої писемної згадки про Володимир та 110-річчю від дня народження О. Цинкаловського (м. Володимир-Волинський, 22 лют. 2008 р.). – Луцьк : [б. в.], 2008. – С. 19–20.
57. Gurba J. Miejsce O. Cynkałowskiego w archeologii UMCS w Lublinie / J. Gurba // Минуле і сучасне Волині та Полісся: Олександр Цинкаловський і край : матеріали XXVII Міжнар. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 1020-й річниці від першої писемної згадки про Володимир та 110-річчю від дня народження О. Цинкаловського (м. Володимир-Волинський, 22 лют. 2008 р.). – Луцьк : [б. в.], 2008. – С. 58.
58. Kuśnierz J. Związki Aleksandra Cynkałowskiego z Zamojszczyzną – Kryłów i Gródek nad Bugiem / J. Kuśnierz // Минуле і сучасне Волині й Полісся: край на межі тисячоліть : матеріали X Наук. іст.-краєзн. конф. : зб. наук. пр. – Луцьк : [б. в.], 2002. – С. 103–105.
59. Kuśnierz J. Wybrane zasadnienia w zakresie współpracy Aleksandra Cynkałowskiego z Państwowym Muzeum Archeologicznym w Warszawie w świetle polskich publikacji oraz dokumentów archiwalnych / J. Kuśnierz, A. Urbanski // Минуле і сучасне Волині та Полісся: Олександр Цинкаловський і край : матеріали XXVII Міжнар. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 1020-й річниці від першої писемної згадки про Володимир та 110-річчю від дня народження О. Цинкаловського (м. Володимир-Волинський, 22 лют. 2008 р.). – Луцьк : [б. в.], 2008. – С. 54–57.

УДК 94(477.82)«192/193»

Наталія Кінд-Войтюк

Історико-краєзнавча та пам'яткоохоронна діяльність на Західній Волині у 1920–1930-х рр.: джерела вивчення

У статті проаналізовано й здійснено спробу ввести до наукового обігу джерела з вивчення краєзнавчої та пам'яткоохоронної роботи на Західній Волині у 1921–1939 рр.

Ключові слова: джерела, документи, спогади, архівні матеріали, публікації документів і матеріалів.

Кинд-Войтюк Наталия. Историко-краеведческая и памятникоохранная деятельность на Западной Волини в 1921–1939 гг.: источники изучения. В статье анализируются и вводятся в научный оборот источники по изучению краеведческой и памятноохранной работы на Западной Волини в 1920–1930-х гг.

Ключевые слова: источники, документы, воспоминания, архивные материалы, публикации документов и материалов.

Kind-Voityuk Nataliya. Sources from Muzeum and Monument Protection Activity in Western Volyn (1920–1930s). The article deals with analysis and introduction into scientific circulation of the sources from research of country studies and monument protection activity in Western Volyn during 1920–1930s.

Key words: sources, documents, recollections, archive materials, publications of documents and materials.

Постановка наукової проблеми та її значення. Для сучасної української історичної науки характерним явищем є помітне зростання інтересу до ґрунтового краєзнавчого дослідження регіонів та населених пунктів України, зокрема і Волині, об'єктивного показу внеску різноманітних наукових та громадських закладів, окремих краєзнавців у вивчення минувшини та збереження місцевих пам'яток старовини. Таке звернення до історичних коренів українського народу, відновлення призабутих вікових традицій і духовних цінностей сприяють відродженню його національної свідомості.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Ґрунтовне дослідження краєзнавчої та пам'яткоохоронної роботи на Західній Волині у 1920–1930-х рр. неможливе без опрацювання архівних збірок України і Польщі, фондів музейних установ, бібліотечних закладів, публікацій документів і матеріалів, інших видів джерел. Аналіз окремих корпусів документів, що стосуються проблеми, в останнє десятиліття поданий у статтях В. Добровичинської та О. Корецької [4; 8]. Однак жодна із зазначених робіт не має спеціального джерелознавчого характеру, лише побіжно торкаються характеристики тих чи інших архівних документів, що залучалися до розкриття зазначеної теми.

Мета дослідження – проаналізувати та залучити до наукового обігу джерела з вивчення краєзнавчої та пам'яткоохоронної роботи на Західній Волині у 1920–1930-х рр.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Историко-краєзнавчі дослідження і пам'яткоохоронна робота 1921–1939 рр. на Західній Волині репрезентовані друкованими та рукописними джерелами, які зберігаються в архівних збірках, фондах музейних установ, бібліотечних закладах. За загальною інформаційною насиченістю, зокрема, рівнем та об'єктивністю відображення тих чи інших аспектів вищезгаданої теми джерела можна поділити на такі групи: архівні матеріали міністерств, воєводських органів правління, особистих фондів дослідників 1920–1930-х рр.; публікації документів і матеріалів; праці і спогади учасників історико-краєзнавчої та пам'яткоохоронної діяльності на Волині міжвоєнного періоду; періодика.

Змістовні для вивчення проблеми документи зберігаються в низці центральних і регіональних архівів України та Польщі. Наявні тут листи, розпорядження, звіти, доповідні записки, анкети та інші матеріали дають змогу простежити процес становлення й розвитку краєзнавчої та пам'яткоохоронної роботи у Другій Речі Посполитій, визначити її напрями стосовно Волинського воєводства, охарактеризувати діяльність музеїв та наукових товариств, що мала пропольський характер, визначити внесок багатьох краєзнавців і шанувальників старовини у вивчення минулого й охорону пам'яток Волині, показати ту подвижницьку роботу, яку здійснювали українські дослідники для захисту й підтвердження українськості регіону.

Значний масив названих вище матеріалів міститься насамперед у державних архівах Волинської та Рівненської областей. Тут, зокрема, зберігаються матеріали листування вищих офіційних установ з місцевими органами самоврядування, їх розпорядження стосовно збору і подання відомостей про пам'ятки старовини, переписка громадських осередків і товариств щодо нових надходжень до музеїв, підготовки й проведення реконструктивних і ремонтних робіт тощо.

Із збірок Державного архіву Волинської області (ДАВО) найбільше документів про історико-краєзнавчі дослідження і пам'яткоохоронну роботу на Волині у 1921–1939 рр. містять фонд 36 (Луцьке повітове староство), фонд 46 (Волинське воєводське управління) та фонд 158 (магістрат міста Луцька).

Серед справ, що входять до фонду 46, інтерес викликає справа з листом волинського воєводи до священослужителів з проханням виявляти давні пам'ятки культури Волині [9]. Зацікавлення викликають справи із звітом про діяльність Волинського музею за 1931 р. та протоколом засідань музейно-бібліотечної комісії від 5 квітня 1932 р., звітами Волинського товариства краєзнавців і опіки над пам'ятками старовини на початку 1930-х рр. Їх зміст дає змогу простежити підсумки діяльності цих науково-громадських об'єднань, звернути увагу на політичний підтекст такої роботи, окреслити напрями, які не набули достатнього поширення у тодішній краєзнавчій та пам'яткоохоронній діяльності.

Матеріали цього фонду містять статuti Волинського товариства краєзнавців і опіки над пам'ятками старовини та Волинського товариства приятелів наук, відомості про їх керівний склад, проведення лекційної, екскурсійної та пам'яткоохоронної роботи [15]. Зокрема, тут йдеться про організацію туристичних історико-пізнавальних екскурсій Волинським воєводством та Польщею загалом, змальовуються зміст і результати екскурсійної роботи цих товариств. Із звітів їх мистецько-культурних секцій можна почерпнути дані про пам'ятки архітектури Володимира-Волинського, Межиріч, Вишнівця, Голоб та інших населених пунктів регіону, про проведені тут у костелах, замках, палацах відповідні реставраційні роботи.

Справи фонду 46 широко висвітлюють питання фінансування пам'яткоохоронних заходів у Волинському воєводстві, збереження віднайдених викопних предметів старовини. Зокрема, тут подано дані про кошти, виділені на реставрацію Луцького замку. З цим масивом архівних документів тісно поєднуються справи цього фонду, що містять інформацію про археологічні дослідження у Волинському воєводстві протягом 1921–1939 рр. Зокрема, в них міститься інформація про знахідку решток мамонта у селі Горниках Дубенського повіту, інформують про археологічні знахідки, віднайдені на православному кладовищі села Городку на Волині впродовж 1933–1935 рр.

Фонд 158 ДАВО містить справи з хронологічними довідками про місто Луцьк, списками установ воєводського центру, причетних до здійснення історико-краєзнавчої, пам'яткоохоронної та туристичної діяльності, їх статистичними звітами, листуванням, пов'язаним з ремонтом Луцького замку та ін. [10]. Тут, зокрема, охарактеризовано роботу місцевої туристичної комісії, «Ілюстрований путівник по Волині» М. Орловича, заходи магістрату щодо ремонту споруд Верхнього замку у Луцьку. У вищезгаданих справах містяться інформаційні бюлетені, переписка науково-громадських осередків Волині з воєводським управлінням щодо організації туристично-краєзнавчої роботи. Ці та інші матеріали цього фонду збагачують загальний зміст документальної бази ДАВО, що стосується історико-краєзнавчих досліджень та пам'яткоохоронної роботи на Волині міжвоєнного періоду, надаючи змогу наповнити певні аспекти цієї проблеми раніше невідомими фактами.

Якщо говорити про Державний архів Рівненської області (ДАРО), то найпомітніший масив матеріалів з досліджуваної теми зосереджений у фонді 160, що пов'язаний з ім'ям Я. Гоффмана – визначного польського дослідника і шанувальника пам'яток Волині. Так, звіти про діяльність гуманістичної комісії Волинського товариства приятелів наук за 1935–1937 рр., протоколи засідань його наукової ради, внутрішній статут музейно-бібліотечної комісії, плани лекцій з історії Волині, за яким члени Товариства читали лекції у різних державних установах і навчальних закладах, дали змогу чіткіше окреслити різносторонню діяльність, яку проводило Товариство на ниві історичного та етнографічного краєзнавства, у справі охорони місцевих пам'яток [1; 13]. Ці архівні збірки дали також можливість простежити внесок у вивчення Волині та охорону пам'яток багатьох представників польської науки та місцевих польських і українських краєзнавців. Це особливо стосується Я. Гоффмана, науковий доробок якого з дослідження Волині ще не знайшов дійсно ґрунтовного узагальнювального висвітлення.

Фонд 160 ДАРО містить також низку справ, з яких можна довідатись про археологічні дослідження Волині другої половини 1920–1930-х рр. [7]. Тут, зокрема, зосереджені звіти делегата Краківського археологічного музею Польської академії мистецтв Г. Ленчика про проведені ним розкопки в Горохівському повіті, перебування його на Волині у 1937 р., складена дослідником бібліографія з археології Волинського воєводства.

Різноманітні матеріали про діяльність державних та громадських установ, науковців, причетних до історико-краєзнавчих досліджень на Волині, характеристику проведеної ними пам'яткоохоронної роботи у 1921–1939 рр. містить також відділ рукописів Львівської наукової бібліотеки імені В. Стефаника Національної академії наук України. Вони сконцентровані насамперед у фонді 26 (Управління консервації Львівського воєводства, відділ охорони пам'яток культури і мистецтва) та фонді 88 (Прусевич Олександр).

Про збереження культурної спадщини у Волинському воєводстві впродовж 1920–1930-х рр. розповідають такі документи фонду 26, як листи Міністерства віровизнань і народної освіти, яке керувало у досліджуваний період охороною пам'яток старовини Другої Речі Посполитої, до оточених реставраторів щодо збору анкетних матеріалів про польські музеї; матеріали XII з'їзду консерваторів Польщі, що відбувався на Волині і на якому розглядалися питання реставрації пам'яток старовини краю; листування польського дослідника архітектури і водночас відповідального чиновника Волинського воєводства за пам'яткоохоронну роботу З. Ревського з львівським воєводським консерватором стосовно відбудови палацу Любомирських та інших архітектурних об'єктів Волині тощо [14].

Значну цінність для розкриття теми являє фонд 88 вищезгаданого відділу рукописів Львівської наукової бібліотеки імені В. Стефаника, де зосереджено рукописні та друковані матеріали, пов'язані з особистістю О. Прусевича – першого директора Волинського музею [3]. Зокрема, його листи до старости міста Луцька дають змогу простежити процес передачі частини експонатів краєзнавчої виставки 1928 р. у розпорядження Волинського музею. Цікавим є лист музею в місті Познані до Волинського музею з проханням надіслати карту Волині з гербами волинських міст, а також лист керівництва самого Волинського музею до О. Прусевича з подякою про передану колекцію старожитностей Волині, за волинські вишивки та малюнки волинської кераміки. З переписки А. Прусевича кінця 1920 – початку 1930-х рр., доповідних записок державних установ, протоколів засідань правління Волинського музею, вирізок з часописів «Ziemia Wołyńska» («Волинська земля») за 1932 р. можна почерпнути інформацію про стан справ у Волинському музеї, надходження до нього експонатів та їх зберігання, про планування роботи закладу, призначення О. Прусевича на посаду керівника музею, про діяльність музеїв Луцька загалом тощо.

Важливим джерелом для розкриття проблеми стали матеріали фондів Волинського та Кременецького краєзнавчих музеїв. У збірках першого з них зосереджено рукописні і друковані матеріали про учасників історико-краєзнавчих досліджень і пам'яткоохоронної роботи на Волині міжвоєнного періоду: відомого археолога, керівника музею в 1930-х рр. Я. Фітцке, працівників музею – поляка К. Пшемиського та українця А. Дублянського, голову Волинського товариства краєзнавців і опіки над пам'ятками старовини Т. Гумінського, ботаніка С. Мацка та ін. Серед цих матеріалів містяться статті та спогади вищезазначених осіб про наукову діяльність Волинського товариства приятелів наук, історико-краєзнавчу та пам'яткоохоронну роботу інших науково-громадських товариств, Волинського музею, особливості формування його колекції, вивчення волинських старожитностей.

Фондова збірка Кременецького краєзнавчого музею цінна для дослідження тим, що містить матеріали Волинського наукового інституту. Так називався заклад, що діяв при Кременецькому ліцеї впродовж 1938–1939 рр. і був причетний до проведення та узагальнення результатів краєзнавчої і пам'яткоохоронної роботи у регіоні. Наявні у збірці статут інституту, протоколи засідань його комісії, перелік загальних справ, поточна кореспонденція та інші матеріали дають змогу проаналізувати напрями краєзнавчого вивчення і збереження пам'яток старовини на теренах Волині напередодні вибуху Другої світової війни, внесок місцевих краєзнавців у вивчення минувшини краю, зв'язки з провідними науковими центрами тодішньої Речі Посполитої. Вагомість означених матеріалів визначається й тим, що вони дають можливість простежити відверте накладення наприкінці 1930-х рр. політичних мотивів на дослідницьку діяльність, яка внаслідок цього набирала виразного антиукраїнського спрямування.

Об'ємний за кількістю справ і цінний за інформативною насиченістю матеріал міститься у фондах Архіву нових актів (Archiwum Akt Nowych) Польщі, що перебуває у Варшаві. Найпомітніший його масив міститься у фондї 3 (Цивільна канцелярія Начальника держави у Варшаві), фондї 8 (Президія Ради міністрів) та фондї 14 (Міністерство віровизнань і народної освіти).

Так, документи Цивільної канцелярії Начальника держави та Президії Ради міністрів Другої Речі Посполитої дають змогу простежити процес формування основних засад пам'яткоохоронної політики міжвоєнної Польщі, яка знаходила безпосереднє втілення і у Волинському воєводстві, ставлення різних політичних сил держави та практичну реалізацію відповідного курсу щодо збереження культурної спадщини українського населення [5].

Друковані й рукописні матеріали Міністерства віровизнань і народної освіти цікаві тим, що дають змогу вивчити діяльність органів керівництва музейною політикою Польщі, яка здійснювалася і на теренах Волині [12]. До цих державних і громадських структур відносилися Міністерство віровизнань і народної освіти, Державна музейна рада, Союз музеїв у Польщі. Їх розпорядження, рекомендації, статистичні дані, листування з музейними закладами на місцях показують, як складалася і діяла сітка таких установ у Волинському воєводстві, яким чином відбувалося вироблення основних напрямів діяльності, наскільки самостійними були місцеві музеї і їх працівники у проведенні дослідницької краєзнавчої та пам'яткознавчої роботи, вплив політичного фактора на неї.

Фонд 14 цінний й тим, що у протоколах засідань з'їздів реставраторів Другої Речі Посполитої, опитувальних листах про стан музеїв держави, звітах відділу мистецтв Волинського воєводства містить чимало невідомих фактів, які стосуються питань розгортання музейницької діяльності, становлення й розвитку пам'яткоохоронної роботи, в тому числі й проведення реставрації багатьох визначних архітектурних пам'яток регіону, визначення проблем, що трапляються в ході її здійснення [2].

Складовою частиною джерельної бази теми є публікації документів і матеріалів, що з'явилися на сьогодні українською, польською та російською мовами. У документальних збірниках українською

мовою наведено чимало цікавих матеріалів (у вигляді уривків спогадів, повідомлень преси, витягів із наукових статей міжвоєнного періоду) про історико-краєзнавчі дослідження 1920–1930-х рр. на Волині, окремих представників українського та польського краєзнавчого руху й пам'яткоохоронної роботи, причетних до такої діяльності, збереження пам'яток минувшини регіону.

Збірники документів та матеріалів польською мовою представлені як виданнями державних установ, так і працями індивідуального характеру. Зокрема, у збірниках «Dziennik urzędowy Rzeczypospolitej Polskiej» («Урядова газета Речі Посполитої»), «Dziennik ustaw Rzeczypospolitej Polskiej» («Законодавчий вісник Речі Посполитої») містяться законодавчі акти міжвоєнної Польщі щодо музейної, пам'яткоохоронної та історико-краєзнавчої діяльності. У цих же виданнях, а також і в збірниках, укладених індивідуально, наводяться документи про Ризький мирний договір 1921 р., який містив гарантії національним меншинам Польщі щодо збереження й розвитку їх національної та культурної самобутності, матеріали про утворення воєводств країни, в тому числі й Волинського воєводства, становлення його управлінських структур, що безпосередньо займалися питаннями організації і проведення краєзнавчої та пам'яткоохоронної роботи.

Важливим видом джерельного матеріалу є праці та окремі спогади безпосередніх учасників історико-краєзнавчого руху і пам'яткознавчої діяльності на території Волинського воєводства. До їх числа відносяться монографії та статті, автори яких А. Дублянський [6], Л. Маслов, М. Тучемський, О. Цинкаловський, А. Войнич, Я. Гоффман, М. Орлович, Ю. Дуткевич, О. Прусевич, Я. Фітцке, С. Мацко, Ю. Нець, Т. Свещовський, В. Павловський, Т. Сулімірський, С. Томкович, М. Валіцький, спогади, що їх залишили археолог О. Цинкаловський, реставратор пам'яток Волинського воєводства З. Ревський, один з керівників Волинського товариства краєзнавців і опіки над пам'ятками старовини Т. Гумінський. Тут описуються археологічні розкопки, дослідження місць розташування давніх культурних споруд, збереження архітектурних пам'яток за допомогою реконструктивних робіт, початки діяльності музеїв та науково-громадських товариств. У працях та спогадах науковців і краєзнавців постійно проходить думка про потребу вивчення минулого Волині і культурної спадщини українського та польського народів, якою багата ця земля.

Дослідження краєзнавчої та пам'яткоохоронної роботи на Західній Волині міжвоєнного періоду важко проводити без залучення ще однієї важливої групи джерел – періодики. Волинські часописи і газети «Наш світ», «Українська нива», «Церква і нарід», «Orli lot» («Орлиний політ»), «Znicz» («Священний вогонь»), «Ziemia Wołyńska» («Волинська земля»), «Przegląd Wołyński» («Волинський огляд»), «Rocznik Wołyński» («Волинський щорічник»), «Kurjer Wołyński» («Волинський кур'єр»), варшавські періодичні видання «Nauka Polska» («Польська наука»), «Z otchłani wieków» («З глибини віків») нерідко публікували статті краєзнавців, звіти про діяльність товариств, музеїв, розпорядження державної влади Польщі із закликами до населення щодо необхідності збереження пам'яток архітектури, які знаходили належний відгук на теренах Волині. Зрозуміло, що інформація з періодичних видань, яка торкається історико-краєзнавчої і пам'яткоохоронної роботи на Волині, має фрагментарний характер, подана «по гарячих слідах» подій, відображає здебільшого офіційне бачення проблеми в центрі та його відбиток в політиці місцевих властей. Проте матеріали періодики містять чимало подробиць, цікавих фактів, котрі не завжди зафіксовані в архівних джерелах чи суто наукових виданнях, дають змогу краще зрозуміти суспільно-політичну атмосферу, в якій діяли дослідники того часу, безпосередньо пов'язані з проведенням історико-краєзнавчих досліджень та пам'яткоохоронної роботи в регіоні.

Висновки. Таким чином, історико-краєзнавчі дослідження та пам'яткоохоронна робота 1920–1930-х рр. на Волині репрезентовані друкованими та рукописними джерелами, які відклалися у фондах державних архівів Волинської та Рівненської областей, відділу рукописів Львівської наукової бібліотеки імені В. Стефаника Національної академії наук України, Волинського і Кременецького краєзнавчих музеїв, Архіву нових актів Республіки Польща. Аналіз джерел з означеної проблеми засвідчує, що більшість їх відзначається значною інформативною насиченістю, достовірністю і різноплановістю. Це дає змогу загалом достатньою мірою простежити особливості краєзнавчої та пам'яткоохоронної роботи у Волинському воєводстві, висвітлити діяльність наукових товариств, музеїв та окремих шанувальників старовини, об'єктивно оцінити їх зусилля. І хоча багатьом документам притаманні заідеологізовані концепції офіційної польської історичної науки, все ж критичне їх опрацювання складає неоціненну базу для розкриття проблеми.

Джерела та література

1. Внутрішній статут музейно-бібліотечної комісії Волинського товариства приятелів наук, протоколи засідання наукової ради комісії. 1935 р. // Державний архів Рівненської області, ф. 160, оп. 1, спр. 75, 14 арк.

2. Воєводські реставратори. Фінансові справи і організація відділів мистецтва у воєводських урядах 1931–1939 // Archiwum Akt Nowych (далі ААН), Zesp. 14, Sygn. 7027. – 236 s.
3. Волинський музей в Луцьку. Лист до Прусевича з подякою за колекції друків з історії Волині, за волинські вишивки та малюнки волинської кераміки. 1933 // Відділ рукописів ЛНБ ім. В. Стефаніка НАН України, ф. 88 спр. Прус. 109, 1 арк.
4. Добровичинська В. А. Періодичні видання Волинського воєводства у міжвоєнний період (1921–1939) / В. А. Добровичинська // Наук. вісн. ВДУ ім. Лесі Українки. Сер. : Історичні науки. – 2000. – № 3 – С. 86–89.
5. Документи Президії ради міністрів. Протоколи засідань. Т. 1. 1917–1925 // ААН, zesp. 8, sygn. 322–323. – 721 s.
6. Дублянський А. Луцьк : історичний нарис / А. Дублянський. – Луцьк : Накладом Романа Клоса, 1934. – 32 с.
7. Звіт делегата Археологічного музею Польщі Академії мистецтв у Кракові Г. Ленчика про перебування його на Волині. 1937 р. // Державний архів Рівненської області, ф. 160, оп. 1, спр. 78, 5 арк.
8. Корецька О. «Документи розкидані, понижені, незнані» ... До 95-річчя від дня народження Леоніда Маслова / О. Корецька // Волинський музей: історія і сучасність : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. (Луцьк–Колодажне, 18–19 трав. 2004 р.). – Луцьк : МП «Пульс», 2004. – Вип. 3. – С. 83–85.
9. Лист воєводи до священників і ксьондзів з проханням про виявлення стародавніх пам'яток культури Волині. 8 січня 1931 р. // Держ. архів Рівненської обл., ф. 46, оп. 2, спр. 54, 1 арк.
10. Листування з установами м. Луцька і приватними особами про ремонт і збереження замку Любарта. 21 серпня 1921 р. – 29 січня 1939 р. // Держ. архів Волинської обл., ф. 158, оп. 1, спр. 49, 239 арк.
11. Матеріали XII з'їзду Ради реставраторів 1927 р. // Відділ рукописів ЛНБ імені В. Стефаніка НАН України, ф. 26, спр. УК-25. – 202 арк.
12. Музеї. Загальні справи, музеї і мистецькі зібрання в Польщі, організація музеїв. 1919–1938 рр. // ААН, zesp. 14, sygn. 6998. – 616 s.
13. Проект статуту Волинського наукового інституту при Кременецькому ліцеї. 1938 р. // Держ. архів Рівненської обл., ф. 160, оп. 1, спр. 69, 82 арк.
14. Реставратор Волинського воєводства. Листи до окружних консерваторів Міністерства віровизнань і народної освіти в справі збору даних, що стосуються польських музеїв. // Відділ рукописів ЛНБ імені В. Стефаніка НАН України, ф. 26, спр. УК-18, 335 арк.
15. Статут Волинського товариства красзнавців і опіки над пам'ятками старовини. 13 червня – 30 липня 1931 р. // Держ. архів Волинської обл., ф. 46, оп. 9, спр. 1842, 12 арк.

УДК 94:061.2(477.82)

Михайло Костюк

Історичному Товариству «Волинь» – 40 років

Проаналізовано основні етапи історії та форми діяльності Історичного Товариства «Волинь», яке функціонує в Німеччині з 1975 р. Зроблено висновок про його вагомий внесок у розвиток історико-краєзнавчих досліджень регіону історичної Волині загалом та історії німецької національної меншини зокрема. Наголошено важливу роль Товариства в популяризації історії Волині і в Німеччині, і в Україні.

Ключові слова: Історичне Товариство «Волинь», історія, дослідження, Волинь, волинські німці, публікації, сайт.

Костюк Михаил. Историческому Обществу «Волынь» – 40 лет. Анализируются основные этапы истории и формы деятельности Исторического Общества «Волынь», существующего в Германии с 1975 г. Сделан вывод о его весомом вкладе в развитие историко-краеведческих исследований региона исторической Волыни в целом и истории немецкого национального меньшинства в частности. Подчеркивается важная роль Общества в популяризации истории Волыни как в Германии, так и в Украине.

Ключевые слова: Историческое Общество «Волынь», история, исследования, Волынь, волынские немцы, публикации, сайт.

Kostiuk Mychaylo. “Volyn” Historical Society: The 40 th Anniversary. The main stages of the history and activity of “Volyn” Historical Society, operating in Germany since 1975, are analyzed. The conclusion based on significant contribution of the Society into the development of local and historical research of a historical Volyn region in general and history of the German ethnic minorities in particular was made. An important role of the Society in promoting of the Volyn history in Germany as well as in Ukraine is underlined.

Key words: “Volyn” Historical Society, history, research, Volyn, Volyn Germans, publications, site.

Постановка наукової проблеми та її значення. Важливий вклад в розвиток історико-краєзнавчих досліджень Волині зробили і низка зарубіжних інституцій. Зокрема заслуговує на увагу діяль-